

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

חשוון, תשע"ו

"כף הזמן ואינו שנה - כלורצ ואינו קוצר"

(סנהדרין צ"ט)

מחנכים להיסטוריה יקרים!

הרפורמה 'ישראל עולה כיתה' הציבה בפנינו אתגר מורכב, לפיו תלמידינו ייבחנו בבחינת בגרות אחת בהיסטוריה בתום שתי שנות לימוד המקצוע בחט"ע.

על מנת לסייע בידכם באתגר זה, אנו פועלים בכמה מישורים:

1. שילוב הנושא של 'למידה על פני שנתיים' בהשתלמויות המחוזיות. מצורף קישור למצגת שהוצגה בפני המורים שהשתתפו בהשתלמויות המחוזיות לשימושכם:

[קישור למצגת - יש ללחוץ](#)

2. פרסום המסמך שלפניכם העוסק בשלל הצעות ומתודות להתמודדות עם הנושא. חלק מן ההצעות המופיעות במסמך זה אף מוזכרות במצגת. ברכת תודה לצוות ההדרכה שבחשיבה משותפת כתב את ההצעות המצורפות.
ברכת תודה למדריכות הדר ברודמן והילה אנגלברג על ריכוז ההצעות ועיבודן.

3. פתיחת טופס מקוון שבו תוכלו לכתוב הצעה או הצעות שלכם מניסיונכם בסוגיה זו למורים אחרים בבחינת "צאו והתפרנסו זה מזה". הטופס יהיה פעיל עד ליציאה לחופשת חג החנוכה. לאחר מכן ירוכזו כל הצעותיכם במסמך אחד שיהווה המשך למסמך שלפניכם, ויפורסמו על ידי לכלל המורים. תודה

[הצעות מורים](#)

צוות ההדרכה ואני נשמח לסייע בכל שאלה.

בברכת הצלחה

בלהה

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

הקדמה

מטרת מסמך זה הוא, כאמור, לתת בידי המורים כלים שמטרתם הכוונת דרכי ההוראה של המורה ודרכי הלמידה של התלמיד להתמודדות עם היקף נושאים הנלמדים במהלך שנתיים.

על מנת לאפשר למידה בעלת משמעות המתפרסת על פני שנתיים יש להשתדל ליצור מעורבות של התלמיד לאורך כל שלבי הלמידה. כל פעולה שתדרוש מהתלמיד לבצע פעולה כלשהי, שאינה רק הקשבה והיזכרות, תעמיק ותרחיב את הקישורים במוח ותשפר את הביצועים של מנוע החיפוש והשליפה. בתהליך למידה ארוך יש חשיבות רבה לחזרה על החומרים השונים, שכן תפקידה של החזרה לתת מבט נוסף על התכנים שנלמדו, אך חשוב מכך – תפקידה לאפשר ללומד לארגן את הדברים, וליצור לעצמו קישורים פנימיים בין שלל הפרטים. ככל שהתלמיד יתמודד עם הסיכומים והקישוריות בעצמו בהנחיית המורה, כך תגדל שליטתו גם בכל אחד מהפרטים.

רעיונות נוספים להנגשת נושאי הלימוד ומיומנויות הלמידה להוראה על פני שנתיים ניתן למצוא בחוברת "צעד בצעד" שפורסמה ע"י הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד בשנה"ל תשע"ה.
להלן קישור לחוברת: [צעד בצעד - קישור לחוברת: יש ללחוץ על הקישור](#)

להלן הצעות בתחומים שונים:

א. צורת הוראה:

• למידה ספיראלית.

כאשר נושא מתקשר לנושאים שנלמדו כבר, מומלץ לנצל זאת לחזרה קצרה על אותם הנושאים. יש לעשות שימוש חוזר ונשנה במושגים היסטוריים כדי שהתלמיד ירכוש את השפה.

• ציר זמן.

ללמד באופן קבוע תוך הדגמה ושימוש בציר זמן באופן רצוף לאורך תכנית הלימודים החל מנושאי הלימוד של כיתה י' והמשך בכיתה י"א והצגת הקשרים בין האירועים.
כך לדוגמא: נושא הלאומיות המוביל לנושא ההתעוררות הציונית המוביל לנושא העליות או נושא האמנציפציה המוביל לנושא השתלבות היהודים בחברה המוביל לנושא האנטישמיות המוביל לנושא הנאציזם.

מ

מנהל החינוך הדתי, משרד החינוך, ירושלים 91911. טל' 02-5604119 פקס 02-5604120

<http://www.gov.il> : "שער הממשלה"

<http://www.education.gov.il> : כתובת אתר המשרד

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

ב. כתיבת שאלות

בתהליך כתיבת מבחן, עובר המורה תהליך של מיפוי ומיון, הכולל הבחנה בין עיקר וטפל, נשקלות חלופות שונות לאופן התשאול ועוד. בסוף התהליך מנוסחות שאלות שמטרתן לאפשר ללומד להביא לידי ביטוי את הידע שלו, את יכולת היישום והניתוח שלו ואף את דעתו בסוגיות שונות. תהליך חיבור מבחן הוא תהליך למידה חשוב ביותר העומד בפני עצמו. היות וכך, מומלץ שגם התלמידים יעברו את התהליך שתואר. כך למשל, ניתן לבקש מכל תלמיד לחבר מבחן על נושאי הלימוד, או על חלקים מתוכו. התלמידים יחליפו זה עם זה את המבחנים שכתבו, יענו על השאלות וישוו ביניהם בתיווך המורה את השאלות והתשובות. ההשפעה של תהליך זה משמעותית ביותר בשני תחומים בעיקר - בהבנת החומר באופן כללי, ובהבנה מהי שאלה טובה ומהי תשובה טובה.

- ניתן לחבר יחד עם התלמידים שאלות מסוגים שונים וברמות חשיבה שונות בסיום כל נושא. כך נוודא יישום של ידע שיתמוך בזיכרון.

ג. סיכומים:

יש לעודד את התלמידים ליצור דף אחד מרוכז ובו תקציר של נושא רחב הנלמד. הגבלת המקום מאלצת את התלמיד לרכז ולהכליל את העקרונות של מה שהוא לומד, ולא פעם יוצרת מצב של הכנת מספר טיוטות בדרך למהדורה הסופית.

- סיכום ביחידות קטנות: בסוף כל יחידה יש ליצור סיכום של כל היחידה בעמוד אחד בלבד. יש לבקש מהתלמידים לכתוב ראשי פרקים בצבע מסוים וברוח של חמש שורות. אח"כ לסכם את כל הנאמר בצבע אחר וללא חריגה מחמש השורות שהוקצו.

ד. מפות מושגים וקריאת כיוון:

ניתן ליצור דף המכיל סיכום בראשי פרקים של תכנית הלימודים (תקציר מסמך ההלימה) לחלק לתלמידים בתחילת כל שנה ולתלות עותק מוגדל על לוח המודעות בכיתה. בסיום נושא יש לסמן את הנושאים שנלמדו. מעקב ויזואלי על תכנית הלימודים מקנה לתלמיד ביטחון ומאפשר לו להשתלב במהלך הלמידה גם אם החסיר שיעור.

- מומלץ שהמורה יציג על הלוח בכיתה בכל תחילת שיעור תרשים זרימה, שבו מוצג הנושא הכללי, השיעור הקודם והקשר לשיעור הנוכחי. תרשים זרימה מעין זה מאפשר למידה ספירלית ומפתח אצל התלמיד חשיבה תהליכית.

מ

מנהל החינוך הדתי, משרד החינוך, ירושלים 91911. טל' 02-5604119 פקס 02-5604120

כתובת אתר "שער הממשלה": <http://www.gov.il>

כתובת אתר המשרד: <http://www.education.gov.il>

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

• ניתן להרכיב מפת מושגים תוך שיתוף של התלמידים. כל תלמיד מקבל רשימת מושגים אותם הוא צריך לשבץ לפי גודל (אירועים או אישים מרכזיים, אישים או אירועים מינוריים), צבע (חלוקת צבעים לקטגוריות : אישים, אירועים, שנים) ולציין את ההקשרים השונים בין המושגים. מומלץ לתת לתלמידים להשוות ביניהם את המפות שנוצרו.

• ניתן להכין כרטיסיות על כל נושא. מוצע שכל זוג בכיתה יכין ויגיש כרטיסיית סיכום על נושא מסוים. את הכרטיסיות ניתן לחלק גם בצורה של כרטיסיות מושגים/ אישים וכרטיסים גדולים יותר המהווים את הנושא הכולל שבו נכללות הכרטיסיות הפרטניות. דוגמאות לנושאים הכוללים : אידאולוגיות, מהפיכות, עליות, יחסי יהודים - ערבים, יחסי יהודים - בריטים ועוד. על הכרטיסיות ירשמו התלמידים הגדרה ברמה של מושג. ניתן לתת לתלמידים לשאול שאלות על היחס שבין הכרטיסיות השונות, או לערוך את הכרטיסיות השונות במבנים של תרשימים - סכמות מארגנות המייצגות את הידע. סידור הכרטיסיות הקטנות יכול להיעשות בצורות שונות שכן נושא אחד יכול להתחבר למספר נושאים כוללים. למשל : את הכרטיס של "המהפכה הצרפתית" ניתן להניח בכרטיסים הכוללים הבאים : ביטוי לעקרונות הנאורות / דוגמא למהפכות / גורם לאמנציפציה ליהודים וכדו'.

• כדי ליצור אצל התלמידים את ההבנה של למידה ספיראלית וכן את הקשר בין ההיסטוריה הכללית להיסטוריה של עם ישראל, ניתן לבקש מהתלמידים להכין ציר זמן מבריסטול ועליו הנושאים המרכזיים שנלמדו בהיסטוריה כללית. על ציר הזמן הזה ניצור ציר זמן נוסף מדף שקף ועל אירועים בהיסטוריה היהודית לדוגמא : ההשכלה- השכלה יהודית, לאומיות –לאומיות יהודית.

ה. למידה מתוך משחק:

• הכנת משחקי חזרה כמו "טאבו" (המשתתף נדרש להגדיר את המושג מבלי להשתמש במילים מסוימות) או "נחש מי?" (המשתתפים צריכים לנחש מושג מסוים, באמצעות שאלות מנחות). משחקים מעודדים את התלמידים להרחיב את מערכת הקשרים שלהם לגבי כל אחד מהמושגים הנלמדים.

• hipbone משחק חשיבה, מיוחד ושונה, שעוסק בקשרים בין רעיונות, אנשים, יצירות ועוד. ניתן ליצור רשימת מושגים/דמויות על הלוח ולאתגר את התלמידים למצוא קשרים בין מושגים שונים, כשכל פעם משתנה סוג הקשר (ניגוד, סיבתיות, מקום, זמן, וכדומה). שני משתתפים משחקים על לוח שהוא מעין "מפה סמנטית" ריקה, שבה הקשרים מוגדרים מראש אבל צריך לצקת תוכן לתאים. על כל קשר שמוצאים בין שני ערכים - מקבלים נקודה.

• משחק אינטרנטי כמו הרשמה לאתר kahoot בו ניתן ליצור שאלות חזרה אמריקאיות או שאלות לדיון כשהתלמידים מתחברים דרך הסמרטפונים שלהם.

מ

מנהל החינוך הדתי, משרד החינוך, ירושלים 91911. טל' 02-5604119 פקס 02-5604120

כתובת אתר "שער הממשלה": <http://www.gov.il>

כתובת אתר המשרד: <http://www.education.gov.il>

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

א. דרכי הבחנות:

- מומלץ מאד לבחון את התלמידים על חומר מצטבר, דהיינו, המבחן תמיד יהיה מתחילת החומר ולא רק על מקטע בודד. היקף היבחנות זה ההולך וגדל באופן הדרגתי עם הזמן מקל מאד על התלמידים, במיוחד במעבר בין שתי שנות הלימוד. צורת היבחנות זו מאפשרת לתלמיד לחזור מספר פעמים על נושאי הלימוד, מפגישה אותו עם התמודדות עם היקף חומר כבר בשלבים מוקדמים של הלמידה, ובכך מקלה עליו ומפחיתה את לחץ ההתמודדות עם היקף חומר גדול בפעם הראשונה רק לקראת הבגרות.
- בנוסף לכך, בחינה על כל החומר מאפשרת לתלמיד לראות את נושאי הלימוד כמכלול ולהבין את התהליך ההיסטורי. הבנה ממבט-על וראיית המבנה הכללי מקלה על ההתמודדות עם היקף חומר גדול.
- מומלץ לקיים את הבחינות מתחילת כיתה י' במבנה של בחינת הבגרות, על מנת לאפשר לתלמיד להכיר את המבנה ולהיחשף לסגנונות שונים של שאלות בהתאם לפרקי הבחינה.

בהצלחה !

מ

מנהל החינוך הדתי, משרד החינוך, ירושלים 91911. טל' 02-5604119 פקס 02-5604120

כתובת אתר "שער הממשלה": <http://www.gov.il>

כתובת אתר המשרד: <http://www.education.gov.il>